

Er det vigtigt at bruge *hans* og *sin* rigtigt?

Det vækker ofte anstød når folk bruger *hans* i stedet for *sin*. I denne klumme behandler jeg dette problem nærmere og viser at der i virkeligheden nok ikke er så meget at være forarget over

Af Michael Nguyen

Et klassisk sprogrigtighedsproblem er brugen af *hans* og *sin*. Siger eller skriver man sætningen *Han tog hans hat og gik hans vej*, ved mange skoleelever og andre sprogbrugere nok hvad sagen drejer sig om. Også på nettet findes der mange sider der forklarer hvornår man skal bruge *hans* og *sin*, ligesom de fleste almengrammatiske værker om dansk behandler emnet.

Det er velkendt at der er regional variation i hvordan man bruger *hans* og *sin*, men indenfor standarddansk er reglen følgende: Hvis pronomenet henviser til subjektet, bruges *sin*; hvis pronomenet ikke henviser til subjektet, bruges *hans*. Reglen gælder kun ved subjekter i singularis, ikke i pluralis.

I det følgende argumenterer jeg for at det ikke nødvendigvis er særlig vigtigt at bruge reglen korrekt, i hvert fald ikke hvis det handler om at undgå misforståelser. Som jeg vil vise, er der faktisk tilfælde hvor man ifølge standardnormen skal vælge en form der gør den givne sætning tvetydig. I forlængelse heraf vil jeg komme ind på brugen af *hans* og *sin* i sætningskonstruktionen *kløvning* – noget som jeg personligt har undersøgt nærmere.

Tvetydigheder og misforståelser

Grundlæggende kan man spørge sig selv hvorfor det er vigtigt at den ovennævnte regel overholdes (og hvorfor der er så mange der tager anstød af regelbruddet). En begrundelse man indimellem støder på, er at det skaber misforståelse hvis man bruger *hans* hvor man ifølge reglen skal bruge *sin*. På Dansk Sprognævns hjemmeside kunne man tidligere finde følgende passage på en af de såkaldte sproghjælpssedler:

Sin bruges kun når man henviser til sætningens subjekt. Det er også ret udbredt at bruge *hans* med henvisning til subjektet (grundledet) (han tog *hans* bog), men det regnes normalt for ukorrekt fordi det kan misforstås sådan at det er en andens bog han tog, og ikke sin egen.

Denne opfattelse bunder sandsynligvis i et mere generelt sprogligt princip om at man skal undgå misforståelser. Det er sådan set et fornuftigt princip, men der er flere grunde til at princippet ikke nødvendigvis er relevant ved *hans* og *sin*.

For det første er det sjældent at *tvetydigheder* ved brugen af *hans* og *sin* giver anledning til *misforståelser*. Konteksten afhjælper i langt de fleste tilfælde ansatserne til misforståelser. Og sprogbrugere der i mindre grad følger reglen, kan naturligvis kommunikere med andre sprogbrugere. Dette gælder også brugere af sprog der ikke har *hans/sin*-distinktionen, fx engelsk og tysk: Det er absurd at tro at brugere af engelsk og tysk ikke kan forstå hinanden, blot fordi disse sprog ikke har denne distinktion.

For det andet er der tilfælde hvor reglerne kræver en form der gør sætningen tvetydig. Ved subjekter i 3. person pluralis skal man således bruges *deres*, uanset om der refereres til subjektet eller til andre personer:

(1) Børnene tog deres bøger.

I sætninger som (1) er det således tvetydigt om bøgerne tilhører børnene eller andre personer. Hvis det er vigtigt at tvetydigheden skal undgås, skulle man også her bruge *sin*. Men reglerne siger at det er *deres* der skal bruges. Det er

Sproget.dk er resultatet af et samarbejde mellem Dansk Sprognævn (DSN) og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL). Visionen for hjemmesiden er at være det sted på nettet hvor man finder vejledning, oplysning og svar på spørgsmål om det danske sprog og sprogforhold i Danmark.

uklart hvorfor tvetydigheden skal undgås i *Han tog hans/ sin bog*, mens man af reglerne er pålagt at bruge en tvetydig form i *Børnene tog deres bøger*.

Det samme gælder såkaldte skjulte sætninger. Skjulte sætninger er konstruktioner uden et finit verbum, men som kan omformuleres som almindelige sætninger med et finit verbum, fx:

(2) Karen så Ole sidde på sin/hans hest.

I eksempel (2) er *Ole sidde på sin/hans hest* en skjult sætning, og denne skjulte sætning kan omformuleres til en almindelig sætning, dvs. *Ole sidder på sin/hans hest*. Bruger man *sin* i (2), er det tvetydigt om der er tale om Karens eller Oles hest. Men reglerne siger at det netop er *sin* man skal bruge, uanset om det refererer til det "rigtige" subjekt (*Karen*) eller til subjektet i den skjulte sætning (*Ole*).

Håndbog i Nudansk (Jacobsen & Jørgensen 2013) skriver således følgende om skjulte sætninger som den i eksempel (2):

Og uanset om meningen er den ene eller den anden, så er sætningerne med *sin* naturlige og korrekte. Man kunne selvfølgelig fjerne risikoen for misforståelser ved at bruge *hans* eller *hendes* i stedet for *sin* [fx i *Karen så Ole sidde på hans hest*] [...]. Humlen er blot at disse sætninger dårligt kan anses for naturlige eller ægte danske sætninger, men snarest må betragtes som lidt fortænkte eller kunstige nødformuleringer.

(Jacobsen & Jørgensen 2013: 543)

Hvis man ønsker at følge reglerne, er man altså *tvunget* til at vælge en form der gør sådanne sætninger *tvetydige*, ikke entydige. I *Han tog sin/hans bog* skal tvetydigheden undgås; i *Karen så Ole sidde på sin/hans hest* skal man vælge en form der gør sætningen tvetydig.

Hele diskussionen ovenfor viser at det ikke er særlig vigtigt at undgå tvetydigheden. Det er ikke vigtigt i praksis fordi konteksten hjælper forståelsen på vej, og det er heller ikke vigtigt fordi reglerne nogle gange rent faktisk kræver den form der udløser en tvetydighed (som i fx *Børnene tog deres bøger* og *Karen så Ole sidde på sin hest*).

Der er desuden sætninger der ikke er tvetydige, også selvom der "fejlagtigt" er brugt *hans*:

(3) Peter tog hans egen hat.

Sætningen kan kun forstås sådan at hatten tilhører Peter. Brugen af *sin* ville ikke medføre at sætningen gøres entydig – det er den allerede. Også her bortfalder begrundelsen for at man skal bruge *sin*.¹

Igen kan man så spørge (retorisk) hvorfor det er vigtigt at bruge den "rigtige" form. Det har ikke noget at gøre med at man gerne vil undgå en tvetydighed; i andre kontekster accepterer man ikke blot at der er en tvetydighed, men kræver ligefrem en form der udløser tvetydigheden.

Det kunne nærmere se ud til at man har konkluderet at *hans/sin*-distinktionen er vigtig, og derefter fundet på årsager der kan retfærdiggøre det man har *allerede* har konkluderet. Hvis man ikke havde konkluderet på forhånd, men undersøgt kendsgerningerne først, ville man være nået

frem til en anden konklusion. I givet fald ville generationer af sprogbrugere ikke være blevet udskammet for at bruge *hans* og *sin* "forkert" – og skoleelever ville ikke været blevet tvunget til at bruge uforholdsmæssigt meget energi på at lære reglerne.

Hans og sin i kløvning

I det hele taget er *hans/sin*-problematikken mere kompliceret end som så. Det gælder ikke kun konstruktioner som skjulte sætninger, men også såkaldt kløvning. Kløvning er en konstruktion der består af *det* + en form af *være* + et fremhævet sætningsled + en efterfølgende ledsætning, fx *Det er mig hun elsker*. Det fremhævede led (understreget) kan indeholde et possessivt pronomen der refererer til subjektet i ledsætningen:

(4) Det var *sin/hans* kone Jens kyssede.

Jeg har tidligere undersøgt dette fænomen i ældre og nyere tekster (Nguyen 2024). Undersøgelsen viser at der er stor variation i sprogbrugen: Både *hans* og *sin* bliver brugt meget, dog mest *hans*. Da de toneangivende grammatikker anbefaler – og anbefalede – *sin* i kløvning, tyder resultaterne på at anbefalingen ikke er blevet fulgt i nogen særlig stor udstrækning, hverken nu eller tidligere. Og da jeg på en grammatikkonference spurgte de tilhørende om de kendte denne anbefaling, var der ikke mange der var bekendte med den.

Alt dette viser også at det ikke er vigtigt at bruge den "rigtige" form: Man bruger og har brugt begge former i kløvning uden at det har vakt nogen særlig opmærksomhed. Og det giver anledning til at overveje om Dansk Sprognævn skal anbefale både *hans* og *sin* i kløvning, hvilket jeg også foreslår i den omtalte undersøgelse.

I tilfældet *Han tog hans/sin hat* er det stadig nok for tidligt at løsne anbefalingerne; dertil er stigmaet for stort. Men klummen her kan forhåbentlig være med til at nuancere diskussionen og mindske stigmaet. Lad mig til slut henvise til det der står om *hans/sin* på sproget.dk (<https://sproget.dk/typiske-problemer/hans-hendes-eller-sin/>) – og ligesom sproget.dk opfordre læseren til udvise en vis tolerance:

Denne gennemgang er en vejledning i brugen af *hans*, *hendes*, *sin* m.fl. indenfor traditionelt standarddansk. Der er ikke tale om strenge regler for korrekthed, men om hvilke ord man skal vælge hvis man ikke vil vække opmærksomhed eller støde nogen. Imidlertid er der en udbredt vaklen i sprogbrugen, hvad der har været gennem meget lang tid, og man bør derfor være tolerant overfor fx regionale forskelle i sprogbrugen.

Note

1 Det er muligt at forsvare kravet om *sin* i sætninger som den i (3) på følgende måde: Da man skal bruge *sin* i sætninger som *Peter tog sin hat*, er det konsistent at man også skal bruge *sin* i *Peter tog sin egen hat*. Men rationalet for sådan et forsvar ligger i årsager som har at gøre med *konsistens*, ikke med modtagerens *forståelse* af det sagte eller det skrevne.

Referencer

- Jacobsen, Henrik Galberg & Peter Stray Jørgensen. 2013. *Håndbog i nudansk*. 6. udg. Letland: Ordbogen A/S
- Nguyen, Michael. 2024. "Var det *sin* eller *hans* kone Jens kyssede? Refleksiv reference i sætningskløvning og pseudokløvning". *Ny forskning i grammatik* 31 2024: 107-124.